

KRŠĆANSKI POGLED NA SEKSUALNOST (II)

Predbračni spolni odnosi u moralnoj perspektivi

Petar Šolić

6. Značenje i vrijeme zaruka

Zaruke su vrijeme u kojemu su mladić i djevojka odlučno i svjesno usmjereni prema zajedničkom životu u braku. U tome smislu zaruke shvaćamo kao vrijeme bliže pripreme za brak.⁷ To je vrijeme rasta i sazrijevanja u zajedničkoj ljubavi, vrijeme sve boljeg međusobnog upoznavanja i integriranja, vrijeme životnog dijaloga i ljubavi koji nadvladavaju individualizam i egoizam, vrijeme stjecanja zrelosti koja se pokazuje u postizanju ekvilibrija između seksualnosti i ljubavi, između različitih pogleda i stavova, itd. Zaruke su stoga kvalitativno novi period života mladića i djevojke. Prestaje njihov dotadašnji individualni život i započinje njihov odlučni zajednički životni put prema braku. Ta bitna usmjerenost prema braku čini da zaručnički život dobiva svoju specifičnu fizionomiju, tako da se zaruke tretiraju kao zasebno životno stanje. Gledano u kršćanskoj perspektivi zaruke su znak i vrijeme milosti, u smislu da je zaručnička ljubav na svoj način već uključivanje u onu ljubav koju Krist ima prema Crkvi i obratno. U tome smislu zaručnička ljubav nije samo i isključivo ljudska ljubav, već i sredstvo Božje milosti kojim se dvoje posvećuju.

Vrijeme zaruka treba trajati tako dugo dok dvoje mladih nisu postigli bitno jedinstvo u svemu onome što se tiče njihova zajedničkog života. To jedinstvo treba postići na planu ideala, osjećaja, životnih načela i programa. U svakom slučaju nije dobro da zaruke traju predugo tako da izgube na svome intenzitetu, niti je dobro da traju prekratko jer prijete opasnost da se dvoje mladih dovoljno ne upoznaju i da ne postignu potrebno jedinstvo i sklad, što bi se svakako negativno odrazilo u njihovu bračnome životu.

Ovo kvalitativno novo životno stanje zahtijeva da se zaručnicima i na seksualnome planu pristupa drukčije nego mladima koji nisu zaručnici. Među zaručnicima su normalni, moralni i dopušteni određeni izražaji međusobne afektivnosti, što nije slučaj kod mladih koji nisu zaručnici. Podloga za to je odlučna međusobna usmjerenost prema braku. Zaruke nisu već započeti brak, već neposredna i ozbiljna priprema za brak i zato su među zaručnicima dopušteni samo određeni afektivni izražaji međusobne ljubavi. Zaručnička ljubav prema ovome načelu dopušta među zaručnicima poljupce, milovanje, zagrljaje, i sl., ukoliko pospješuju međusobni rast i sazrijevanje u čistoj ljubavi.

⁷ A. Valsecchi, *Fidanzamento*, u *Dizionario enciclopedico di teologia morale*, Roma 1973., str. 393—396; P. Scabini, *Itinerario spirituale al matrimonio*, u zajedničkom djelu, *Rapporti prematrimoniali e coscienza cristiana*, nav. dj., str. 379—390; D. Tettamanzi, *Rapporti prematrimoniali e morale cristiana*, nav. dj., str. 106—107; I. Fuček, nav. dj., str. 75—87;

Koji je kriterij za moralnu prosudbu zaručničkih afektivnih gesta? Za tradicionalni moral taj kriterij je bila krepost čistoće, po kojemu su zaručnici trebali izbjegavati sve one izražaje međusobne ljubavi koji bi ih mogli lako navesti na grijeh. Današnji moral uzima kao kriterij moralnosti zaručničke afektivnosti ljubav. Sve one geste koje promiču i izražavaju autentičnu ljubav bile bi moralne i dopuštene i obratno. Sigurno je da ljubavu mora biti kriterij za moralnost izražaja zaručničke afektivnosti. Ali pri tome treba imati na umu ne samo čistu nakanu zaručnika da jedno drugome iskazuje pravu altruističku ljubav, već i poštivanje karakteristika prave ljubavi, tj. njezino potpuno, definitivno, neopozivo, društveno i religiozno značenje. Zaručnici se ne mogu i ne smiju jednostavno prepustiti spontanosti i instinktivnosti, već moraju biti odgovorni i poštivati autentičnost ljubavi u njezinoj nakani i sadržaju, kao i u tome da paze da njihovi afektivni izražaji ne podlegnu spolnom nagonu i tako budu više izraz senzualnosti nego prave ljubavi. Stoga jedini i apsolutni kriterij moralnosti izražaja zaručničke ljubavi jest čista ljubav.

Baš zbog najuže povezanosti zaručničkih ljubavnih izražaja i njihove spolnosti, velika je opasnost da se prava zaručnička ljubav, barem ponekad, izrodi i pretvori u nemoralno ponašanje. Spolni nagon je jak i zaručnici trebaju o tome voditi računa da autentičnom ljubavlju kontroliraju nagon i ne dopuste da ih nagon nadvlada. Ako se ne vladaju po kriteriju čiste ljubavi, lako će zapasti u nemoralne i nedopuštene čine. Takve i slične geste nisu izraz autentične ljubavi, već su usmjerene prema svjesnom senzualnom i spolnom užitku. Budući da je spolni užitak privilegij bračnoga života i budući da su zaruke vrijeme pripreme za brak, onda takve geste zaručnicima nisu moralno dopuštene. One nisu izvor čiste zaručničke ljubavi već popuštanje spolnoj strasti koja na taj način remeti autentični rast i sazrijevanje u zaručničkoj ljubavi.

7. Motivi za nedopuštenost predbračnih spolnih odnosa

Višestruki su i različiti motivi zbog kojih su predbračni spolni odnosi nemoralni i nedopušteni.⁸ Zaručnici se nisu još uvijek jedno drugome potpuno predali, tj. nisu ostvarili takav način i takve uvjete života koji označavaju njihovo potpuno životno zajedništvo na svim razinama: tjelesnoj, afektivnoj, duhovnoj, društvenoj. Njihov zajednički život je još uvijek djelomičan i nepotpun. Spolni odnos je vrhunski izraz međusobne ljubavi. Kao takav zahtijeva da i ljubav koju izražava bude

⁸ Usp. D. Tettamanzi, *Rapporti prematrimoniali e morale cristiana*, nav. dj., str. 199—151; I Fuček, nav. dj., str. 138—162; N. De Martini, nav. dj., str. 260—284; G. Campanini, *Per una fondazione personalistica della castità prematrimoniale*, u nav. dj., *Rapporti prematrimoniali e coscienza cristiana*, str. 197—232; G. Perico, nav. dj., str. 135—145; B. Häring, nav. dj., str. 28—35; M. Vidal, *I rapporti prematrimoniali*, nav. dj., str. 67—113; T. Goffi, nav. dj., str. 107—116; Zajedničko djelo, *La sessualità umana*, nav. dj., str. 115—128; A. Valsecchi, *Fidanzamento*, nav. dj., str. 293—395; A. Hortelano, nav. dj., str. 156—161; P. Sardi, nav. dj., str. 92—101; C. J. Snoeck, nav. dj., str. 137—150; G. Piana, nav. dj., str. 335—348; B. Häring, *Liberi e fedeli in Cristo*, vol. II., Roma 1980., str. 667—672; B. Schlegelberger, nav. dj., str. 65—368.

potpuna i vrhunska u svojoj strukturi. Ako ljubav nije došla do svoje punine, ona se ne može i ne smije izražavati svojstvenim činom za to, tj. spolnim odnosom. A zaručnica ljubav nije došla još uvijek do svoje punine prije vjenčanja. Ako zaručnici još uvijek ne mogu reći javno pred drugima da su jedno, da su potpuna i definitivna zajednica života i ljubavi, takva ljubav nije još dozrela, ona još sazrijeva, na putu je, nije došla još svome cilju. Stoga se ne može ni izražavati ta nepotpuna ljubav onim činima koji su svojstveni potpuno dozreloj ljubavi.

Zaručništvo nužno nosi sa sobom mogućnost da dođe do prekida zaručaka, i to u savršenoj slobodi koju treba poštivati, ako za to postoje razlozi. Kad to ne bi bilo moguće, onda to ne bi bile više zaruke već brak. Budući da nema definitivnog i neraskidivog životnog zajedništva među zaručnicima, predbračni su spolni odnosi nedopušteni, jer seksualni čin porazumljiva definitivno i isključivo zajedništvo. Baš zato jer nema isključivog i definitivnog zajedništva među zaručnicima, takvi čini su lažni: hoće izraziti i potvrditi ono zajedništvo kojega još nema. Na taj način se ostvaruje podvojenost u životu zaručnika: s jedne strane još nisu jedna i neraskidiva stvarnost, a s druge spolnim odnosima to označuju. S obzirom na definitivnost i neopozivost zajedničkog života, predbračni spolni odnosi mogu vrlo lako učiniti da sklope brak i oni zaručnici koji nisu stvoreni jedno za drugo pa se sve to može jako negativno odraziti na njihov cjelokupni bračni i obiteljski život.

Predbračnim spolnim odnosima želi se, tobože, provjeriti prava ljubav: »Ako me voliš, dokaži mi!« Može se odmah odgovoriti s protupitanjem: ako se dvoje mladih istinski vole, čemu potreba da se daje dokaz ljubavi? Prava ljubav ne traži dokaze, ona se dariva, a ne traži sebe i svoje. Uostalom, traženje provjere ljubavi na taj način, znak je da osoba još nije spremna na potpuno i definitivno životno zajedništvo. To je već znak zastoja, ako ne i nazadovanja u međusobnoj ljubavi.

Nerijetko se tvrdi da je potrebno prije sklapanja braka provjeriti seksualnu usklađenost, jer ona pridonosi uspješnosti bračnoga života. Nedvojbeno je da je seksualna usklađenost vrlo važna u bračnome životu. Ali je isto tako istina da se ona u većini slučajeva postiže tek nakon određenoga perioda bračnoga života. Opet je u pitanju autentičnost ljubavi i dostojanstvo osobe. Stvari se provjeravaju da li nam pristaju, a osobe ni u kojem slučaju. Osoba se jednom rađa, jednom se životno nekome predaje, jednom umire. Brak i spolni odnosi spadaju u ovaj tip vrijednosnih kategorija. Nema pravoga braka i prave ljubavi ako su na pokus, ako se hoće probati. To je suprotno autentičnoj ljubavi. Potrebno se je osobno uskladiti, poglavito na najvažnijim životnim sektorima. To je jamstvo za uspješan brak. Spolna usklađenost će se postići tim bolje i brže što opća usklađenost i međusobna ljubav budu bolje ostvarene.

Prihvatanjem predbračnih spolnih odnosa dvoje mladih se izlažu opasnosti da svoj život žive kroz prizmu užitka, da se formiraju kao osobe kojima je na prvom mjestu užitak, i na taj način razbuktavaju sebičnjačke energije u sebi. To je štetno za razvoj osobe, za bračni, obitelj-

ski i društveni život. Stupa se u spolne odnose zato jer to godi, postiže se naslada, makar se ta naslada često, svjesno ili manje svjesno, motivira ljubavlju. No, ljubav se prema voljenoj osobi može izraziti i na bezbroj drugih načina. Ali ovo je način koji godi, ne zahtijeva žrtve, odricanja i napore i zato mu se najčešće pribjegava, iako, kako smo vidjeli, ne izražava autentičnu ljubav, barem ne u njezinu sadržaju i nutarnjoj strukturi i zahtjevima. To ne pogoduje uspjehu braka, jer će se na taj način i u braku osjećati prevlast naslade nad ljubavlju, a samim time i psihološka frustriranost, osobito kod žene.

Upuštajući se u predbračne spolne odnose mladi banaliziraju seksualnost i samim time i ljudsku osobnost. Seksualnost se shvaća ne toliko kao integralni dio osobe, već kao nešto što se posjeduje, kao sredstvo za upotrebu s kojim se po svojoj volji raspolaze. Banalizirajući tako vlastitu seksualnost, šteti se razvoju osobe, njezinoj integraciji i usmjerenosti prema drugome. Stvarnosti koja je po svojoj naravi pozvana da bude najdublji faktor sjedinjenja i zajedništva dviju osoba pristupa se površinski, koristi se u sebične svrhe. To je opasna podloga za bračnu nevjernost i prema tome za nestabilnost braka i obitelji.

Prakticiranjem predbračnih spolnih odnosa lako se dolazi do takve situacije da se sklapaju nepoželjni i kontraindikirani brakovi. Naime, nerijetko se dvoje mladih, živeći takvim životom, već pomalo osjećaju supruzima pa ne produbljuju međusobno upoznavanje i ne otkrivaju eventualnu neprikladnost za zajednički život, što se grdno osvećuje poslije u braku i obitelji. No, ako možda dođe i do toga da jedno od njih ili obadvoje dođu do spoznaje da nisu jedno za drugo, nemaju dovoljno hrabrosti prekinuti svoju vezu, jer se više ne osjećaju sposobnima za drugu vezu. Najgore je još u tome ako dođe do neželjene trudnoće i onda na brzinu, nepromišljeno, pod životnom prisilom, stupaju u brak, ne radi autentične i zrele ljubavi, već zbog djeteta koje je na putu. Ponajčešće takvi brakovi nisu sretni i uspješni, baš zato jer su sklopljeni neodgovorno i bez prave ljubavne prožetosti koja usređuje supruge.

Predbračni spolni odnosi posebno se negativno odražavaju na djevojci. Ona nije toliko ponesena seksualnim užitkom koji hoće postići koliko potrebom i osjećajem da ostvari međusobno ljubavno darivanje i predanje. Stoga ona lako doživljava da je njezino tijelo u određenom trenutku samo predmet koji služi muškarcu da postigne seksualnu nasladu. Ona tako doživljava frustraciju, osjeća da je velika tajna njezina poziva na ljubav i na majčinstvo banalno i grubo povrijeđena, makar s njezinim pristankom. Ona će dugo osjećati u svojoj nutrinu te udarce, možda i kroz čitav bračni život.

Ostvarujući predbračne spolne odnose mladi nedopušteno i nepravedno prisvajaju bračna prava. Ženidba je u osnovi ugovor, koji kada se sklopi, nosi sa sobom određena prava i dužnosti. Sklapanje braka daje pravo na tijelo druge osobe. Budući da zaručnici nisu još sklopili bračni ugovor, oni nemaju međusobno pravo na tijelo, odnosno na spolne odnose.

Vršenjem predbračnih spolnih odnosa obezvrjeđuje se i degradira samo sklapanje braka, odnosno vjenčanje; svodi se samo na formalni čin. A on je važan, dapače, bitan element u ljudskom životu. S njime se preuzimaju važna životna i društvena prava i dužnosti; bitno utječe na život drugih osoba i zajednice, pa se zato ne može privatizirati. Čin sklapanja braka trebao bi biti vrhunac i kruna zajedničkog hoda u ljubavi i ujedno čin koji će biti otvaranje novog razdoblja u životu dviju osoba, početak njihovog potpunoga i doživotnoga zajedništva u braku. A on to u stvari nije, ako dvoje mladih već zapravo žive kao muž i žena.

Mladi često poistovjećuju ljubav i seksualnost s intimnim osjećajem te ne vide i ne poštivaju njihovu društvenu dimenziju. Društvo naime ima pravo znati kada se nešto bitno novo u njemu događa. Nastajanje bračne zajednice je nešto bitno novo za društvo. Ono u tome ima pravo postaviti i određene uvjete da osigura svoju stabilnost i funkcionalnost. Tako ono određuje kada se netko počinje smatrati zrelim, kada dobiva određena prava i dužnosti, itd. Brak je dakle i društvena stvarnost. I seksualnost i ljubav nose u svojoj naravi društvenu dimenziju. Dozrela ljubav stoga treba biti zajednici objavljena. A može li se ljubav smatrati dozrelom i potpunom ako dvoje mladih nemaju još hrabrosti i uvjeta da je kao takvu objelodane pred društvom? Tek kada pred zajednicom otvoreno i mirno mogu reći da se jedno drugome potpuno i doživotno predaju i kada, dosljedno tome, i stvarno sklope brak, imaju pravo i na spolne odnose.

Spolni čin je ontološki i neraskidivo vezan uz prokreativno značenje. Ovaj karakter otvorenosti prema rađanju traži autentične prokreativne uvjete, tj. službeno stanje jedinstva i trajnosti u kojem će biti zagarantiran dobar odgoj djeteta. Dvoje zaručnika mogu tvoriti afektivno vrlo dobro integriran par, ali oni još nisu tako stabilan par koji bi djetetu osigurao normalno fizičko i psihičko sazrijevanje, a što je apsolutno pravo djeteta da mu se osigura. To je jedan od temeljnih razloga za nedopuštenost predbračnih spolnih odnosa. U slučaju da bi zaručnici i prihvatili začecje djeteta, tj. poštivali prokreativno značenje spolnoga čina, onda trebaju reći da to nije ponašanje za koje se može reći da je odgovorno, jer oni nemaju još sve potrebne uvjete da rode i dobro odgoje dijete. U slučaju da isključuju prokreativnost, onda se nužno utječu kontraceptivnim sredstvima da to postignu, a to je opet nemoralno i nedopušteno jer se svjesno i svojevrijedno odvaja prokreativno značenje seksualnosti od unitivnoga, i time se ide protiv Božjega nauma o seksualnosti i spolnom činu, dakle čini se nešto što je nemoralno. Uza sve to ipak može doći do začeca. I što onda? Mnogi su u napasti da posegnu za prekidom trudnoće i tako čine još veće zlo. K tome, u tome slučaju opasnost je velika da zaručnici izgube moralni osjećaj u pogledu života, prokreacije, ljubavi i seksualnosti. Isključivanjem prokreativnoga značenja u spolnom činu zaručnici su u velikoj napasti da privatiziraju svoju ljubav, da je žive sebično u dvoje, da je rane i organiziraju ne dopuštajući joj da se razvija u beskraj preko vlastitoga potomstva. Sve to vrlo negativno utječe na njihov budući bračni život, na njihovu osobnost i ljubav i na njihovu odgovornost u pogledu bračnoga i roditeljskoga poziva.

Teološki motiv koji ne dopušta predbračne spolne odnose mogli bismo formulirati na ovaj način: Krist je htio da potpuna i definitivna ljudska predanost i zajedništvo između bračnih drugova bude znak i simbol ljubavi i zajedništva između Njega i Crkve, između Boga i čovječanstva. Zato je to ljubavno bračno zajedništvo posvetio i učinio sakramentom. Samo bračno zajedništvo u potpunosti izražava međusobnu ljubav između Krista i Crkve. Supružnički spolni čin, kao najveći izraz bračne ljubavi i zajedništva, najizrazitiji je i najpotpuniji znak te sakramentalne ljubavi. Prema crkvenoj odredbi sakrament braka se sklapa po određenoj kanonskoj formi, tj. pred zakonitim svećenikom i pred najmanje dva svjedoka. To je brak sklopljen u Gospodinu, pravi sakrament. Budući da zaručnici još nisu sklopili brak u Gospodinu, oni onda nemaju ni pravo kroz seksualne čine izražavati onu ljubav koju je Krist htio da se izražava samo u braku kao znak međusobne ljubavi između Njega i Crkve.

Kršćanstvo je neprekidno tvrdilo da samo brak osigurava da se seksualnost živi u svome punom značenju. Zašto? Zato što seksualni čin shvaća kao govor i izraz vjerne i stvaralačke ljubavi koja isključuje svako sebično značenje; zato što brak shvaća kao potpunu, definitivnu, neopozivu i stvaralačku zajednicu između muškarca i žene; zato što se samo u jednoj takvoj životnoj zajednici može u potpunosti ostvariti ne samo autentična ljubav nego i unutarnje zakonitosti ljudske seksualnosti, tj. njezina osobna, stvaralačka, društvena i religiozna dimenzija. Dosljedno tome kršćanstvo je uvijek predbračne spolne odnose smatralo nemoralnima i nedopuštenima.

8. Hedonistički seksualni odnosi⁹

Hedonističkim je spolnim odnosima glavni, ako ne i jedini, motiv osobna seksualna naslada. Takve odnose zovemo i prigodnima, jer se ostvaruju prigodimice i sa različitim osobama. U njih se upuštaju obično mladi koji još ne žive u perspektivi bračnoga života, makar se ovakvi spolni odnosi ostvaruju i među zaručnicima kao i među odraslim osobama.

Treba naglasiti da seksualni užitak kao takav nije loš i nemoralan. Nosi, međutim, sa sobom opasnost da postane cilj čovjekova života te blokira osobu u njezinu životnom razvoju i sposobnosti ljudskoga darivanja. Nosi i opasnost da se drugoga tretira kao predmet za postignuće vlastite naslade a ne kao osobu, i na taj način postaje faktorom depersonalizacije. Sve je to potrebno imati na pameti kada govorimo o hedonističkim spolnim odnosima. Prakticiranje spolnih odnosa među mladima, a i ostalim osobama, isključivo ili prvenstveno zbog seksualnog užitka, zacijelo je nemoralno i nedopušteno. Pogledajmo malo поближе zašto, navodeći za to nekoliko motiva.

Hedonistički spolni odnosi protive se dijaloškom značenju ljudske seksualnosti. U autentičnom spolnom odnosu na partnera se gleda kao na

⁹ Usp. N. De Martini, nav. dj., str. 232—247; I. Fuček, nav. dj., str. 156—158; G. Perico, nav. dj., str. 132—134; G. Dacquino, *Vivere il piacere*, Torino 1984.

osobu s kojom se želi ostvariti najdublji mogući međusobni odnos i jedinstvo. U njemu se gleda osoba s kojom se intenzivno živi dijalog, ljubav, intimnost, poštovanje, itd. U hedonističkom odnosu partnera se tretira kao stvar, kao predmet, uz pomoć kojega se postiže seksualni užitak. To je potpuno negiranje osobnoga dijaloga između te dvije osobe. U slučaju prostitucije ne zna se niti ime osobe, hoće se samo i jedino užitak, i k tome još za novac. Ponekad je poznanstvo tako površno da se svodi sve na to da je ugodno biti zajedno i zabavljati se. Međusobno duboko predanje i dijalog potpuno su odsutni.

Takvi spolni odnosi stvaraju u osobi duboku podvojenost između duha i tijela. Čovjek je u svojoj strukturi jedinstvo duha i tijela, psiho-somatska stvarnost. Istina, mi govorimo o duši i o tijelu. Ali čovjek je takvo biće da je njegov duh utjelovljen i njegovo tijelo produhovljeno. U svim našim činima dolaze do izražaja i duh i tijelo. Ovo nutarnje jedinstvo ljudske osobe na poseban način dolazi do izražaja u autentičnom spolnom činu, budući da seksualnost prožima cijelo ljudsko biće: i tijelo, i osjećaje, i duh. Supruzi, koji jedini ostvaruju autentičnu seksualnu aktivnost, potpuno se stapaju u jedno u svojem supružničkom činu. Što se događa u hedonističkim spolnim odnosima? Dvije osobe darivaju jedna drugoj vlastito tijelo, ali ne i duh, ne komuniciraju jedno drugome sebe, već ostvaruju samo tjelesno jedinstvo. Na taj način se događa podvojenost između duha i tijela, što uvelike narušava osobnost.

Spolni odnosi kojima je cilj samo užitak jesu lažna ponašanja i geste. Čovjek obično komunicira s drugim posredstvom riječi. Ali se često puta za to služi i gestama i ponašanjem. Geste i ponašanja izražavaju čovjekovu volju, htijenje, osjećaje, nutrinu. Geste govore i stvaraju komuniciranje s drugima. Isto se događa i sa seksualnim činom: on je gesta potpunoga i definitivnoga ljubavnoga predanja između dvije osobe. U hedonističkom spolnom odnosu to se ne ostvaruje, jer se dotične osobe ne predaju jedna drugoj u potpunoj i definitivnoj ljubavi, već traže i hoće samo seksualnu nasladu. Zato je takav odnos u sebi lažan. Judin poljubac je trebao biti znak ljubavi prema Isusu, a bio je znak izdaje. Slično se događa i u ovakvim odnosima: ne izražavaju međusobnu ljubav i zajedništvo, nego egoističko traženje spolnoga užitka.

Hedonistički spolni odnosi teže opetovanju s različitim osobama. Autentični spolni čin izražava duboko jedinstvo dviju osoba, takvo jedinstvo da je isključena svaka druga osoba na seksualno-erotskom planu. Kada ne bi bilo tako, onda ne bismo mogli govoriti o pravoj ljubavi, o onom jedinstvu koje Biblija izražava riječima: I njih dvoje bit će jedno tijelo. Hedonistički spolni odnosi teže opetovanju s različitim osobama zato jer se drugome u tim odnosima ne pristupa kao osobi, već kao predmetu i sredstvu za postizanje spolnog užitka. Budući da se tako tretira partnera onda je on promjenljiv, i to beskonačno, jer je novo uvijek zanimljivije, privlačnije i draže. Budući da se ne ostvaruje duboki intimni odnos s jednom voljenom osobom, onda se mijenjaju različite osobe s jedinom svrhom da se u spolnom činu postigne seksualna naslada.

U ovakvim odnosima dolazi do depersonaliziranja partnera; no ne samo partnera, već i sebe, jer se postaje robom seksualne strasti, te u tome smislu slabi osobna volja i sloboda. Čovjek ne vrednuje samoga sebe kako treba, ne pristupa sebi i svome životu ozbiljno i odgovorno. Ovakvi odnosi su izraz neozbiljnog i neodgovornog pripremanja za budući bračni život. Tko je u mladosti navikao na ovakav seksualni život teško će uspjeti ostvariti sretan i stabilan brak, osobito s obzirom na bračnu vjernost.

Stupajući u takve odnose kršćanin se iznevjeruje Kristu podajući se bludnosti. U tom smislu sv. Pavao je jasan: »Ali ne tijelo bludnosti, nego Gospodinu, i Gospodin tijelu! Ta Bog koji je Gospodina uskrisio, i nas će uskrisiti snagom njegovom. Ne znate li da su tijela vaša udovi Kristovi? Hoću li dakle uzeti udove Kristove i učiniti ih udovima bludničinih? Nipošto! Ili, zar ne znate: tko uz bludnicu prione, jedno je tijelo? Jer se veli: Bit će njih dvoje jedno tijelo. A tko prione uz Gospodina, jedan je duh. Bježite od bludosti!« (1 Kor 6, 13—18). Imajući u vidu biblijsku antropologiju, ovdje treba naglasiti da cijeli čovjek, dušom i tijelom, postaje po krštenju jedno s Kristom. U njegovu duhovnome i tjelesnome djelovanju mora uvijek dolaziti do izražaja to jedinstvo, pa tako i u spolnom odnosu. U slučaju hedonističkih odnosa kršćanin se cijelim svojim bićem, ne samo tijelom, odvađa od Krista i prijanja uz nasladu. To je zato jer je čovjek bitno psiho-somatsko biće.

9. Moralna kvalifikacija predbračnih spolnih odnosa¹⁰

U kojoj su mjeri ovakvi spolni izražaji grešni teško je odgovoriti, budući da su po srijedi mnogi objektivni i subjektivni faktori. U svakom slučaju potrebno je čuvati se opasnosti objektivizma, po kojemu bi svaki spolni izražaj, pa prema tome i predbračni spolni odnosi, uvijek i za svakoga bio teški grijeh. Jednako tako potrebno je čuvati se i opasnosti subjektivizma, te nijekati svaku moralnu odgovornost mladima koji stupaju u predbračne spolne odnose. Moralna teologija je oduvijek nalazila pravu mjeru prosuđujući ljudski čin polazeći od njegova cilja, od nakane osobe koja čini određeni čin i od okolnosti u kojima je određeni čin ostvaren. To vrijedi i u ovome predmetu.

Moralisti uče da su spolni odnosi izvan braka nedopušteni i da su u sebi, objektivno, teški grijeh. Kada je u pitanju ljudska seksualnost, onda se uvijek radi o važnoj, odnosno o teškoj materiji. U tom smislu *de sexto non datur parvitas materiae*, tj. objektivno gledajući, seksualni neredi su uvijek teški grijeh. Ako se ponekad ustvrdi da se ne radi o teškom grijehu, onda je to stoga što nije bilo dostatne spoznaje, odnosno slobodnoga pristanka sa strane osobe. To je opće teološko mišljenje, što se temelji na crkvenim uputama o ovoj materiji, koje su uvijek zastupale ovu tezu zbog naravi i značenja ljudske spolnosti. Objektivno

¹⁰ Usp. D. Tettamanzi, *Rapporti prematrimoniali e morale cristiana*, nav. dj., str. 158—180; B. Häring, *Rapporti sessuali prematrimoniali e morale*, nav. dj., str. 36—38; M. Vidal, *Morale dell'amore e della sessualità*, nav. dj., str. 240—256; T. Goffi, nav. dj., str. 101—106; P. Sardi, nav. dj., str. 100—101.

gledajući spolni grijeh je sebično življenje seksualnosti, on je odbijanje prokreativnoga značenja, zatvaranje u granice privatističkoga individualizma. Sve se to protivi ljubavi kao temeljnom zakonu i dinamici kršćanskog življenja. Stoga je spolni grijeh uvijek teški grijeh. »Uostalom, sukladno kršćanskoj predaji, a i spoznaji zdrava razuma, ćudorodni seksualni poredak odnosi se na tako uzvišene vrednote ljudskog života da je svako izravno kršenje tog poretka objektivno teške naravi« (PH 10).

S obzirom na subjektivnu odgovornost mladih koji prakticiraju predbračne spolne odnose, pa i zaručnika, treba uvijek imati na pameti ne samo spolne čine kao takve, već i nakanu subjekta i njegovu mnogovrsnu uvjetovanost. Ako su njihovi spolni čini izraz međusobnog traženja seksualne naslade, onda su oni, dosljedno objektivnoj normi, i teški osobni grijeh, hedonistički spolni odnosi koji su apsolutno nemoralni i grešni. Treba ipak, pri subjektivnom vrednovanju moralne odgovornosti, voditi računa o mnogim faktorima koji umanjuju moralnu odgovornost mladih, osobito zaručnika, koji se upuštaju u predbračne spolne odnose. »Valja ipak priznati — uči *Persona humana* — da se kod grijeha u području spolnosti, gledamo li njihovu vrstu ili uzroke, vrlo lako dogodi da nema potpuno slobodna pristanka što upozorava na razboritost i oprez pri prosuđivanju osobne odgovornosti« (PH 10). Stvar mogu donekle osvijetliti motivi, o kojima smo već govorili, zbog kojih dolazi do ovakvih odnosa. Ipak posebnu pozornost svraćamo na dva momenta pri subjektivnom vrednovanju moralne odgovornosti.

To je u prvom redu jačina seksualnog impulsa kod mladih osoba, potencirana još više kada su mladić i djevojka koji se vole zajedno. Mladi nemaju još uvijek dostatno izgrađenu i jaku volju s kojom bi se uhvatili u koštac sa seksualnim impulsom kao ni dovoljno i adekvatno znanje i uvjerenje o nemoralnosti predbračnih spolnih čina.

Osobito naglašavamo današnje permisivno-potrošačko društveno ozračje koje pogoduje prakticiranju predbračnih spolnih odnosa i donekle ih ozakonjuje. U takvoj klimi lako je naići na mlade osobe koje su subjektivno uvjerenе da predbračni spolni odnosi nisu grijeh ili, barem, da nisu teški grijeh. Stoga lako formiraju krive savjesti i dosljedno njima se i ponašaju. Svakako, to mnogo utječe na subjektivnu odgovornost, tako da je umanjuje. Potrebno je, međutim, naglasiti nužnost dobrog odgoja savjesti na ovome planu.

10. Odgojno-pastoralna pomoć i zadaća

Pred činjenicom predbračnih spolnih odnosa među zaručnicima i mladima uopće, kršćanska zajednica i odgojitelji trebaju se ne samo zamisliti, ne samo osuđivati ih i proglašavati ih nedopuštenima i grešnim, već nadasve pružiti mladima određenu pomoć. Svraćamo pažnju između ostaloga na nekoliko momenata o kojima treba voditi računa da bi se mladima pomoglo da što autentičnije žive svoju seksualnost, ljubav i pripremu za brak.⁴¹

⁴¹ Kongregacija za katolički odgoj, *Orientamenti educativi sull'amore umano*, od 1. studenoga 1983; Biskupi splitske metropolije, *Priprava i briga za krš-*

To je u prvom redu zadaća i dužnost dobre informacije i pouke. Kršćanska zajednica, a osobito oni koji su direktno i najuže povezani s mladima i njihovi odgojitelji trebaju pokazivati mladima kršćanski ideal i na planu predbračne čistoće. Pri tome je nadasve potrebna objektivna jasnoća, tj. dovoljna snaga da se ukaže na moralnu istinu, da se pred njom ne uzmiče, nego se hrabro iznosi. To je zahtjev same istine, ali i ljubavi prema mladim osobama; tako se usmjeruju pravim putem u život. Treba iznositi nauku o ovome predmetu koju naučava Crkva i ne pasti u napast da se iznosi nauka koja nije u skladu ili je čak i suprotna crkvenoj nauci. Svećenik i odgojitelj nije u službi ovog ili onog teologa, filozofa, psihologa, seksologa, nego je u službi istine, Crkve i konkretnih osoba. Istina i ideal privlače mlade, a pastoralno popuštanje, osobito na ovome planu, vrlo je štetno za mlade osobe.

Uz dobru informaciju u iznošenju objektivne istine potrebna je i subjektivna sposobnost uvjeravanja i motiviranja. Ničemu ne vodi samo ukazivanje na nemoralnost i nedopuštenost predbračnih spolnih odnosa, bez dostatno uvjerljivih i uvjerljivo iznesenih motivacija i unutarnjih razloga za uzdrživost. Potrebno je u ovome smislu osobito naglašavati pozitivni pristup seksualnosti i ljubavi. Tako je odgojitelj uvjerljiviji i uspješniji. Potrebno je uvjerljivo naglašavati ljepotu i vrijednost mladenačke ljubavi koju treba živjeti u njezinoj istini, a ne samo u osjećaju. Nije to lak posao, ali je nuždan i neodgodiv; mladi za njim i te kako vape.

Nije, napokon, dostatna samo dobra objektivna informacija i subjektivna sposobnost uvjeravanja, već je potreban nadasve dobar odgoj mladih prije braka, osobito u smislu pripreme za bračni život. Radi se ne toliko o samom seksualnom odgoju, koliko o sveukupnom odgoju mlade osobe da ispravno živi svoju ljubav i seksualnost. Potrebno je mladež što bolje uvjeriti da je mladenačka predbračna čistoća moguća. Mladi su kadri, ako hoće i ako se služe potrebnim sredstvima, živjeti čisto i gospodariti svojim spolnim impulsima. To potvrđuje iskustvo, psihologija, biologija, pedagogija, Objava. Treba se čuvati opasnosti determinističkoga poimanja seksualnosti, u smislu da je čovjeku nemoguće gospodariti seksualnim impulsima, jer bi to značilo da čovjek ne raspolaže slobodnom voljom te da je rob instinktivnog determinizma. Naprotiv, čovjeku je moguće i pozvan je valorizirati svoju instinktivnost pravilno je usmjerujući i njome gospodareći u smislu opredjeljenja za osobne vrijednosti i u smislu njihove hijerarhičnosti u životu.

Posebno treba pomoći mladima da vide kako je lijepo živjeti čisto. Čistoća nije teret, ona oslobađa, pospješuje rast osobnosti, donosi vedri-

ćanski brak i obitelj, Split 1980; CEI, *L'educazione sessuale nella scuola*, Roma 1980; Usp. D. Tettamanzi, *Rapporti prematrimoniali e morale cristiana*, nav. dj., str. 181—195; A. Valeriani, *Dimensione pedagogica della sessualità prematrimoniale*, u zajedničkom djelu, *Rapporti prematrimoniali e coscienza cristiana*, nav. dj., str. 125—155; P. Scabini, *La pastorale prematrimoniale nella famiglia, nella parrocchia, nella diocesi*, u zajedničkom djelu, *La pastorale prematrimoniale*, Brescia 1970., str. 55—76; G. Ferrari, *I contenuti della pastorale prematrimoniale*, Ibidem, str. 77—87; A. Palamenghi, *La metodologia della pastorale prematrimoniale*, Ibidem, str. 99—115; B. Strätling, nav. dj., str. 214—221; G. Perico, nav. dj., str. 13—91.

nu, radost, mir. A nečistoća ima suprotne efekte. Seksualnim neredima i neurednoj slobodi na tom planu treba se suprostaviti s ispravnim poimanjem i življenjem kreposti čistoće. Ona nije samo i jedino uzdržljivost, već u prvom redu osobni izbor vrijednosti s ciljem što boljeg rasta u osobnosti i ljubavi. Takva čistoća ne šteti seksualnosti, dapače ona je pravilno usmjeruje i pomaže da se pravilno živi. Opredijeliti se za čistoću znači opredijeliti se za slobodu pred izazovom vlastitoga spolnog impulsa.

Spolni odgoj valja shvatiti i provoditi kao sastavni dio općeg odgoja osobe. Njegovo izoliranje, osobito isključivo na biološku dimenziju, velika je pogreška. Seksualnost treba tretirati pod raznim aspektima: biološkom, psihološkom, društvenom, moralnom, religioznom. Sve su to dimenzije ljudske osobe i različiti momenti njezina rasta. Seksualni odgoj mora biti odgoj za ljubav, za dijalog, za zajedništvo, za promicanje osobe u svim njezinim vidovima. Takav odgoj zahtijeva međusobno poštovanje, priznavanje i poštivanje dostojanstva ljudske osobe; mora biti usmjeren vrijednostima koje je potrebno živjeti. Kad to mladi shvate, onda će lakše živjeti čisto. Potrebno je inzistirati na jačanju volje, na dobrim motivacijama za čist predbračni život, na osobnom dostojanstvu, na gospodarenju sobom, na solidnoj pripremi za budući bračni život, na korektnosti prema drugome, na stjecanju dobrih navika, itd.

Zaručnicima osobito treba naglašavati da svoju seksualnost žive u autentičnoj ljubavi. Oni se trebaju solidno spremati za budući zajednički život. Ako kao zaručnici ne budu znali sobom gospodariti, osobito na genitalno-afektivnom planu, to će se loše odraziti na njihovu bračnu zajednicu. I oni trebaju vidjeti svu vrijednost i ljepotu čiste ljubavi, koliko je moguće više i bolje gajiti je i u njoj rasti, čuvajući se bludnosti kao najvećega zla za njihovu zajedničku sreću.

DIE CHRISTLICHE AUFFASSUNG DER SEXUALITAET (II)

Zusammenfassung

Der Autor befasst sich zunächst mit der Verlobungszeit als einer ernsthaften Vorbereitung der Verlobten für das eheliche Leben. Er nennt dann die Motive aus welchen auch zwischen den Verlobten die Geschlechtsbeziehungen als nicht moralisch und nicht erlaubt abzulehnen sind: ihre Liebe ist noch nicht definitiv, gänzlich und als ehelich gesellschaftlich noch nicht anerkannt, sie sind noch nicht verheiratet im Herrn usw. Voreheliche Geschlechtsbeziehungen, vor allem jene die auf Genuss aus sind, sind sehr schädlich für das wahrhafte Reifen der Liebe und für das spätere eheliche Leben.

Nach dieser moralischen Wertung der vorehelichen Geschlechtsbeziehungen von objektiven und subjektiven Gesichtspunkt aus gibt der Autor bestimmte pastoral-erzieherische Richtlinien für die sachgemässe Beurteilung dieser Problematik: Notwendig ist unter anderem eine gute Information und Motivation, eine solide Sexualerziehung der Jugendlichen sowie eine motivierte Aufgeschlossenheit für die Tugend der Keuschheit.